

Textilní materiály a výzdobné techniky

9. Přednáška

Péče o textilní sbírky v paměťových institucích

Petra Mertová
FF MU, 2020

Program 9. přednášky

- Paměťové instituce
- Vedení sbírky ve státních institucích
- Lidský faktor (kurátor – dokumentátor – konzervátor)
- Základy preventivní konzervace
- Digitalizace

Paměťová instituce

- ▶ Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) termínem „**Paměťová instituce**“ označuje knihovny, archivy, muzea, výzkumné ústavy, univerzity, jejichž cílem je ochrana a zpřístupňování dokumentů kulturního dědictví.

Listina základních práv a svobod

- ▶ Hlavní důvod, proč stát paměťové instituce zřizuje, najdeme v **Listině základních práv a svobod**. Ta zaručuje každému jedinci právo přístupu k informacím. Paměťové instituce představují most, díky kterému mají lidé možnost dostat se k relevantním informacím, získat počítačovou a informační gramotnost. Pomáhají lidem, kteří mají zájem na sobě pracovat a získávat znalosti, ale nemohou (například z finančních důvodů) se zapojit do vzdělávacího systému. Ve vyspělých ekonomikách představují paměťové instituce jeden z opěrných bodů, na kterém je **znalostní ekonomika** založena.

Lidské zdroje

- ▶ Nositeli znalostí jsou lidé. Lidské zdroje proto představují jeden ze základních kamenů, na kterém paměťové instituce v prostředí znalostní ekonomiky stojí. Nezáleží primárně na fondech a sbírkách, které jsou v paměťových institucích uloženy, ale spíše na tom, jaké služby dokážou svým uživatelům nabídnout. Paměťové instituce se musejí prezentovat, jako relevantní poskytovatelé informačních služeb, které jsou pro uživatele pohodlně k dispozici, a je zaručena jejich kvalita. Proto v paměťových institucích musejí pracovat kompetentní informační profesionálové.

- ▶ KRŠEK, Miroslav. Paměťové instituce v prostředí znalostní ekonomiky. Brno, FFMU, 2012.

Muzeum

- ▶ Jde o „nevýdělečné instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, které získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání, výchovy a potěšení.“

Muzea v ČR

- ▶ Muzea v ČR spravuje Ministerstvo kultury, krajské úřady nebo úřady samosprávy.
- ▶ Vznikají také virtuální muzea, jako např. Europeana.eu. Jde o internetový portál, díky kterému mají uživatelé přístup k milionům knih, obrazů, filmů, muzejních předmětů a archivních záznamů, které byly digitalizovány v celé Evropě. Portál Michael (Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe), umožňuje vyhledávat digitální sbírky evropských muzeí, archivů, knihoven a dalších paměťových institucí.
- ▶ eMuzeum – web kde lze nalézt články související s digitalizací sbírek.

Zaměstnanci muzeí

- ▶ Zaměstnanci muzeí vytváří, odborně spravují, vědecky zpracovávají, ošetřují, uchovávají a zveřejňují muzejní sbírky. Provádějí akviziční činnost a starají se o prezentaci a popularizaci muzejních sbírek.
- ▶ Profese jsou vymezeny v Národní soustavě povolání – otevřené, všeobecně dostupné databázi povolání, která vznikla v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věc

Lidský potenciál muzeí

- ▶ Lidé pracující v paměťových institucích procházejí celou řadou školení, aby uživatelům dokázaly nabídnout profesionální služby. Určují tak jakým směrem budou paměťové instituce směřovat a jaké budou jejich role.

Profese v muzeu – výběr

- Vědeckovýzkumný pracovník pro kulturu
- Kurátor
- Dokumentátor specialista
- Restaurátor výtvarných děl
- Dokumentátor
- Správce depozitáře
- Muzejní edukátor
- Průvodce

Metodická centra

- ▶ V ČR existuje také sedm specializovaných muzeologicko–metodických pracovišť, která poskytují informace a služby vlastníkům a správcům sbírek muzejní povahy a dalším zájemcům, vydávají metodické pokyny a texty, poskytují konzultace.
- ▶ **1 / Centrální evidence sbírek.** Je to metodické pracoviště pro otázky evidence a inventarizace sbírek muzejní povahy.
- ▶ **2 / Metodické centrum konzervace v Technickém muzeu v Brně.** Poskytuje komplexní servis v oblasti preventivní konzervace, sanační konzervace a restaurování (průzkum, metodiku zásahu, ošetření předmětů, poradenství, ověřování, případně vývoj nových technologií konzervace a restaurování, vzdělávání muzejních pracovníků a vysokoškolských studentů)

- ▶ **3/ Metodické centrum pro muzea výtvarného umění (Národní galerie).** – projekty Komunikace galerií s veřejnou správou, Analýza možností rozvoje digitální evidence výtvarných sbírek, Rozvoj vzdělávacích činností v muzeích a galeriích, Nové metody výchovné práce s veřejností v galeriích a Metodika ochrany a ošetřování sbírkových předmětů na papíře a z papíru v muzeích a galeriích.
- ▶ **4/ Centrum pro informační technologie v muzejnictví (CITeM) při Moravském zemském muzeu** – ověřuje rozvoj informačních technologií, zejména v oblasti dokumentace a evidence, ale i ochrany a prezentace sbírkových předmětů, standardizace, interoperability paměťových institucí.
- ▶ **5/ Metodické centrum muzejní pedagogiky (MZM)** – zprostředkovává sbírky, rozvíjí vzdělávací a výchovné funkce muzea, hledá nové způsoby muzejní práce v oblasti celoživotního vzdělávání, rozvíjí kreativitu, podporuje návštěvnost muzeí a spolupracuje s ostatními centry a institucemi.

- ▶ **6/ Centrum pro prezentaci kulturního dědictví (Národní muzeum)** je metodickým pracovištěm pro komunikaci muzeí s publikem. Zprostředkovává sbírky, aplikuje nové technologie a metody prezentace sbírek. Zabývá se také virtuální prezentací sbírek, zpracováváním standardů, poskytuje výuku a poradenské služby.
- ▶ **7/ Centrum nových strategií (Moravská galerie v Brně)** – metodické pracoviště v oblasti nových strategií prezentace a recepce vizuální a výtvarné kultury v muzejním kontextu.

Muzejní zákon

- ▶ Vlastní práce muzeí a galerií se odvíjí od zákonných norem (podle **Zákona č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, vyhlášek a metodických pokynů Ministerstva kultury České republiky**) a strategických dokumentů České republiky, jakožto zřizovatele muzeí.
- ▶ Případně se činnost muzea odvíjí od dokumentů vydaných jiným zřizovatelem muzea, kterým může být kraj, obec, firma, soukromá osoba apod.

Strategické dokumenty muzea

- ▶ Ve strategických dokumentech muzeí, obvykle přístupných veřejnosti na webových stránkách, jsou jmenovány priority ve vztahu ke sbírkovému fondu a cesty vedoucí k jejich řešení.
- ▶ Vize obsahují definované kritické momenty a návrhy na jejich odstranění. Jedná se o důležité podklady pro plánování muzejní práce.
- ▶ V případě organizací zřizovaných Ministerstvem kultury ČR se jedná o tyto dokumenty: Státní kulturní politika na léta 2015–2020 s výhledem do roku 2025 podle usnesení vlády ze dne 15. 4. 2015 č. 266 a Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015 až 2020 podle usnesení vlády ze dne 3. 2. 2016 č. 81, Koncepce rozvoje muzejnictví v České republice v letech 2015 – 2020 podle usnesení vlády ze dne 20. 8. 2015 č. 655, Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na období 2016 – 2020 podle usnesení vlády ze dne 13. 1. 2016 č. 10 a Strategie digitalizace kulturního obsahu na léta 2013 – 2020 schválenou usnesením vlády ze dne 30. 1. 2013 č. 70.

Podmínky vedení sbírky – muzea

- ▶ Česká muzea zřizovaná státem, kraji či obcemi, jejichž sbírky jsou přihlášeny v on-line databázi CES on-line. Centrální evidence sbírek muzejní povahy (dále jako CES), jsou takřka všechna členy Asociace muzeí a galerií ČR (dále jako AMG) a Mezinárodní rady muzeí (dále jako ICOM).
- ▶ Sbírkotvorné organizace soukromé či zřizované jinými vlastníky, které nemusí své sbírky evidovat v databázi CES a nemusí být členy AMG či ICOM.
- ▶ Asociace muzeí a galerií ČR je profesním orgánem českých muzeí a galerií.
- ▶ ICOM (International council of museums) – mezinárodní nevládní organizace v rámci UNESCO, která udržuje kontakty na neformální bázi mezi muzei a muzejními pracovníky ve 137 zemích a teritoriích. Garantuje kvalitu muzeí včetně etických otázek, Dále zaštiťuje odborná grémia pro muzejní obory. V mezinárodním měřítku bojuje proti nezákonnému obchodu s kulturními statky a pomáhá v případě přírodních katastrof nebo ozbrojených konfliktů. Založena byla v roce 1946.

Textilní sbírka

Struktura složení sbírky obsahující textil je v každém muzeu, galerii či jiné sbírkové instituci (kolekci) jiné. Je to dáno historií a sbírkovou politikou dané organizace, osobností kurátora, regionem apod.

- ▶ Sbírka může obsahovat předměty z různého časového období, z různých textilních i netextilních materiálů (sklo, kov, dřevo, papír atd.)
- ▶ Akvizice – evidence – uložení – deakvizice

Akvizice

- získávání nových předmětů do sbírky

Zásady akvizice:

- doplňovat profil sbírky dle sbírkového plánu
- získávat kompletní a nepoškozené předměty
- získávat předměty s historií (víme o nich jejich původ, ideální je předmět s dárce či prodávajícím)
- získávat doprovodnou dokumentaci k předmětu (fotografie, nákresy, návody k použití apod.)

Preventivní konzervace

- ▶ Textil (i papír) je velmi náročný na podmínky uložení, vystavení i transportu z hlediska požadavku na dlouhodobé uchování.
- ▶ **Ohrožující faktory:**
 - světlo (luxy, osvětlení za jednotku času)
 - relativní vlhkost (RV, vzdušná vlhkost)
 - teplota
 - znečištění (polutanty)
 - návštěvníci
 - personál muzea
 - stavební konstrukce
 - výstavní a depozitární mobiliář
 - materiál obalových prostředků
 - aj.

Světlo

Profimedia.cz

- ▶ UV složka záření je hlavní příčinou blednutí a křehnutí textilních materiálů.
- ▶ I viditelné světlo je schopné textilní materiály poškodit – VIS složku záření jsou schopny absorbovat barviva a kontaminanty v materiálech.
- ▶ Působení světla je kumulativní a nevratné !

Poškození světlem – otisk kabelky

Relativní vlhkost

- ▶ Textilní vlákna jsou hygroskopický materiál měnící svou vlhkost podle okolního vzduchu (absorbují nebo desorbují vzdušnou vlhkost).
- ▶ = vlákna mohou bobtnat či se smršťovat
- ▶ Vysoká RV (nad 66 %) – urychlují se chemické reakce, stoupá riziko biologického napadení (plísněmi).
- ▶ Nízká RV (pod 40%) – přeschnutí vláken, ztráta pružnosti, křehnutí.
- ▶ RV ovlivňuje počet návštěvníků, délka prohlídky, stavební materiál stěn apod.

Teplota

- ▶ Teplota ovlivňuje rychlost chemické a fotochemické reakce.
- ▶ Škodlivé je rychlé střídání teplot (rosení).
- ▶ Pro textil je lepší uchovávání v chladu (5–10 °C).

Znečištění

- ▶ Textil určený pro dlouhodobé uložení by měl být čistý!
- ▶ Znečištěný předmět je ohrožen rozvojem biologického napadení (moly, plísně) a chemickým poškozením. Prach způsobuje odírání vláken.
- ▶ Vlhkost + kyslík + vhodné pH = rozvoj plísní a množení bakterií

Oděv poškozený molem šatním

Uložení předmětu ve výstavě / v expozici

Zásady:

- ▶ Textilní předměty v kontaktu pouze s vhodnými materiály
- ▶ Textilní předměty jsou vystaveny na podložce (naplocho) či na opoře (figurína, model) = rozložení váhy
- ▶ Tlumit osvětlení (50 lux) a teplotu ((15–20 °C)
- ▶ Korigovat RV (zvlhčovače, silikagel) a prašnost (prachu vzdorné vitríny, předměty se nedotýkají, vitrína není „přecpaná“, návštěvnický režim)

Podoba vystavení = interpretace předmětu

Interpretace předmětu – prezentace

- ▶ Před výstavou musíme provést průzkum – materiálový, stříhový, účelový, funkční
- ▶ Na základě průzkumu stanovíme původní podobu předmětu (tvar–střih, pohyb, ohyb, spínadla, doplňky atd.)

Objekt od ŠATY I.

14

Ukázká způsobu instalování objektu pro výstavu
"Česká móda 1700 – 1870", modelace roku 1850 :

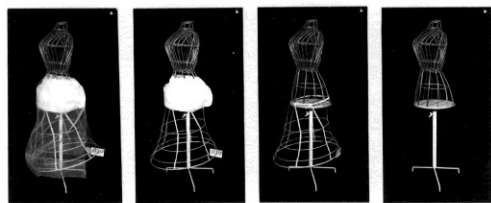
ŠATY I – objekt č. 14 :

- 16. 72.535 abod šaty modré, saténové
- 16. 89.516 vestička bílá
- DE. 8.369 / 4 šál bílý, tylový, vyšívaný
- bš. 1.969 / 14 spodnička saténová
- materiál síť saténová š. 100 x 140 cm
- materiál papír hedvábný š. 100 x 600 cm
- 16. 87.637 krinolína
- bš. [23]-Mělník figurína proutěná
- materiál špendlíky spínací 50 ks
- špendlíky s hlavičkami 30 ks
- lemovka bílá 100 cm
- stuha modrá, saténová 50 cm
- kořtice 1 ks

17.7.1989 - dokumentace celku, po skončení výstavy
14.6.1991 - dokumentace demontáže "podkladu" šatů

1

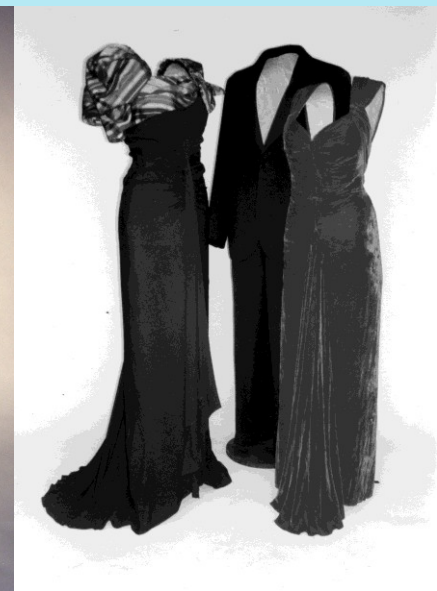
2 3 4 5

19.11.1991 Karel Štěpánek

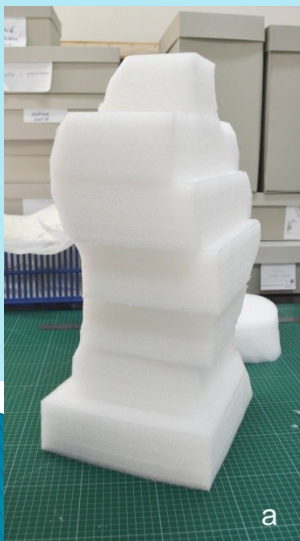
	Velikost	36	38
	_krk	13x14 cm	13x14 cm
	_ramena	34x17 cm	34x20 cm
	_hrud'	34x20 cm	34x22 cm
	_prsa	26x20 cm	29x22 cm
	_pas 1	20x17 cm	24x20 cm
	_pas 2	26x17 cm	26x20 cm
	_boky 1	33x22 cm	35x22 cm
	_boky 2	33x22 cm	35x22 cm

Podložky pro instalaci

- ▶ Pro instalaci zvolíme vhodnou podobu instalace – podložky, zavěšení, krejčovská figurína, nový korpus aj.
- ▶ Pro instalaci zvolíme vhodné doplňky pro dotvoření dojmu z předmětu, ikonografické materiály apod.

Podložky pro instalaci

Uložení předmětu v depozitáři

- ▶ Ukládáme čisté, opravené a vyrovnané předměty
- ▶ Předměty jsou uloženy v chladu (5–10 °C)
- ▶ Předměty jsou uloženy v temnu
- ▶ Předměty jsou uloženy v prostředí s odpovídající RV (i vzhledem k dalším materiálům – sklu, kovu, papíru apod.)
- ▶ Předměty jsou uloženy ve vhodných obalech, na podložkách nebo korpusech
- ▶ Předměty jsou uloženy s evidenčními štítky (s evidenčními čísly)
- ▶ Evidenční čísla se nepíší na předměty !

Transport

- ▶ Nejprve je nutné znát trasu – vlivy světla, tepla, vlhkosti, pohybu (otřesů), délka trasy.
- ▶ Doprovodné dokumenty.
- ▶ Dokumentace stavu před a po cestě !
- ▶ Obal – inertní, dostatečně velký, možnosti zafixování předmětu proti pohybu, vložit čidla pro sledování vnitřního prostředí během transportu.
- ▶ Uložení do vhodného obalového pouzdra (na podložku) zohledňujíc možnost rychlého a pohodlného vybalení. Bezprašné!
- ▶ Tlumící prostředky – silikagel, protimolové proužky, štítky pro sledování pH apod.
- ▶ Dozor – konzervátor

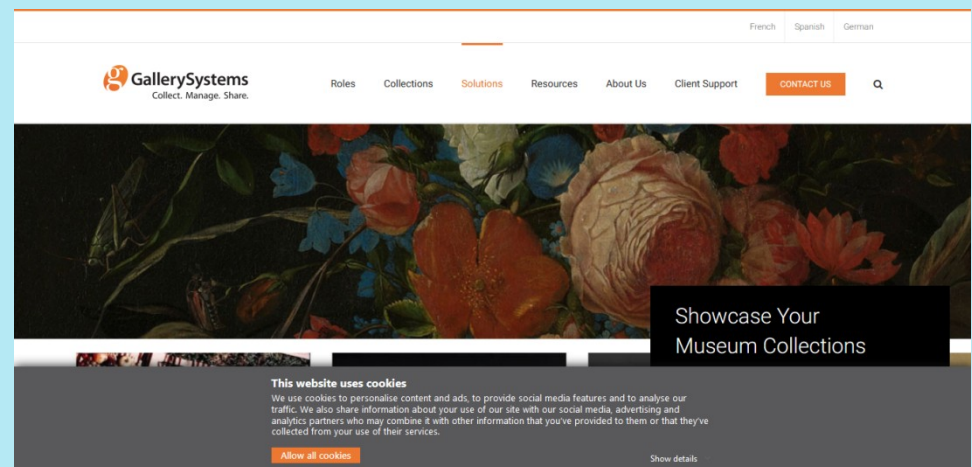
Digitalizace

- ▶ Nástup informačních a komunikačních technologií umožňuje digitalizaci sbírek a vznik virtuálních paměťových institucí.
- ▶ Digitalizace může sloužit i k ochraně předmětů – digitalizovaný snímek nahradí předmět při studiu, při publikaci, ve výstavě. Digitalizovaný snímek může pomoci v hledání nových informací o předmětu.

Zásady digitalizace

- ▶ Digitalizace pouze právně vyřešených dokumentů – vlastní, bez váznoucích práv, smluvně ošetřený
- ▶ Práce ve fotoateliéru (neutrální pozadí)
- ▶ Kvalitní a odpovídající vybavení
- ▶ Barevná škála, měřítko
- ▶ Evidenční číslo součástí snímku
- ▶ Dokumentace fotoprací
- ▶ Ukládání snímků ve tzv. bezztrátových formátech (tiff, bpm.) a do zálohovaného či externího úložiště (na více míst)
- ▶ Metadata
- ▶ Vypracované standardy pro evidenci digitalizovaných snímků, pro archivaci a publikaci

Doporučení pro digitalizace

- ▶ Osvětlení – Studiové osvětlení
- ▶ Pozadí – Odstíny šedi, monochromatické, černá, bílá
- ▶ Fotoaparát – Fotoaparát typu SLR s objektivem s pevným ohniskem, umístěný na stativu
- ▶ Počet snímků/fotografií objektu – Minimálně dva snímky dvojrozměrných objektů a obrazů + makro snímky signatur a nápisů. Minimálně 4 snímky trojrozměrných objektů + makro snímky signatur a nápisů.
- ▶ Rozlišení – Minimálně 3000 pixelů pro delší rozměr fotografie
- ▶ Barevný profil – Nativní barevný profil zařízení (doporučený výrobcem). Pro šíření náhledů Adobe RGB 1998, 8 bitů na kanál (24-bitový záznam obrazu).
- ▶ Vzorníky – Barevné vzorníky a stupnice šedi se stupnicí velikosti.
- ▶ Archivace – Soubor formátu RAW výrobce, bez úpravy.
- ▶ Názvosloví souborů – (č. inventáře)_(č. generované fotoaparátem). Např. MNG_SD_301_Mt_DSG_0011678.jpg.
- ▶ Zpřístupnění – Profesionální zpřístupnění k tisku – formát: TIFF
- ▶ Zpřístupnění ostatním uživatelům – formát JPEG komprimovaný příslušně dle velikosti fotografie
- ▶ Zpřístupnění na internetu – např. 400x600 pixelů, 24 bitů na pixel (komprimovaný příslušně dle velikosti fotografie) – rozměr největšího snímku.

MONDZLEWSKI, Marcin. STANDARDY A DOBRÁ PRAXE PŘI TVORBĚ DIGITÁLNÍ OBRAZOVÉDOKUMENTACE VMUZEÍCH. Převzato z http://emuzeum.cz/admin/files/131016-03a-polstina_preklad-1.pdf

▶ Děkuji Vám za pozornost.